

tró / la rosa mig s'obria. / Desvetlla't, oh Bethlem, / enrama l'Establia, / guarneix-la com pitxer / ab or y pederria, / que en tu, de Jericó / la Rosa floriria», Verdager (*La Rosa de Jericó, Betlem*, 1891).

El lingüista poc hi pot afegir (en un llibre dedicat a una llengua romànica) si no és recordar breument que el ll *rosa*, que no sembla ser pas d'origen indoeuropeu, és parent del gr. *ῥόδον*, abans *φρόδον* (encara èolic), també probt. **φροδια* (*ῥόζα?*), de l'irani comú *urda-* (> persa *gul*, arm *vard*, turc *gul*); i sense entrar en la qüestió discutida entre si el mot llatí és o no manllevat d'una antiga variant dialectal grega, el lingüista general, interessat en la història cultural, té dret a posar-se modestament del costat dels qui, com el meu mestre Meillet (*MSLP* xv, 162; *Linguist. Hist. et L. Gén.*, 304; Ernout-M.; cf. Boisacq, *Dict. Ét. Gr.*, 843, i Walde-H. II, 443), es decanten a creure'l manlleu directe del tronc paleo-mediterrani, no podent trobar versemblant que els itàlics aprenguessin dels grecs l'amor de la rosa.

Majorment vist que tota alternativa indoeuropea sembla desesperada (fins i tot a base de les arrels catalogades per Pok., *Idg. Etym. Wb.*, 1167, 1153 lf.) i que el semític manlevà també el mot directament al mediterrani: àr. *yard/yarda'*, arameu *varda'* etc.; i vista la gran probabilitat que he indicat a l'article *ESBARJAL* (III, 432b47) que hi vagi haver un ibèric *BARD(I)* com a nom de la rosa alpina (> *bardanal, talabard, salabardà*, gc. *abardo*, i d'altra banda *albarjal, abarset* etc.), el qual podria ser encara una altra variant d'aquest mot paleo-mediterrani.

A propòsit de l'àrab indicaré que el cat. *rosa albar-dera* 'mena de peònia' (*AlcM*, § 3a), cast. id., port. *rosa albardeira*, continguin l'àr. *al-yarda'* 'la rosa', encara que arrossegat a l'òrbita d'*ALBARDÀ* (mot d'origen diferent), més que més havent-hi un sinònim *ROSA ASININA*, mossàrab, occità etc., i vist que en certs parlars mossàrabs *rosa* es canvià en *roda* per influència del mot àrab (cf. Simonet, *Glos. s. v. roda i roxa*). *Rosa de pastor* 'gavarrera (florida)', Coromines (*Silèn* iv, O C, 30b22); a l'Emp. he sentit aplicar a la gavarrera el nom de *fuzé da pástó* (Espolla, 1958), *BDC* xvii, 40; a Menorca en diuen *rosar sauvatge* («escaramujo, églantier», FebrCard.).

Quant a significats secundaris limitem-nos a indicar que com a nom de malaltia, ja circulava *rosa* en temps de Jaume Roig: «que per les flòs / de què s'nodrien / —dins se pexien / per los melics—, / pobres e rics / han, per equal / tots, semblant mal: / pigotes, rosa / ---» (*Spil*, 9003, cf. el comentari de Chabret, pp. 395 i 397). És sabut que es tracta d'una denominació internacional, i no solament romànica, sinó que del b-llatí passà a l'angl. i al. *rose*, pol. i txec *roža* (> rs. *roza*); no em puc detenir a investigar si és tan antic en aquestes llengües com en la nostra, almenys sembla que no en la major part: l'al. *rose* apareix en el segle XVII, el neerl. *roose* el 1567 (Klug.-M.), en les llengües eslaves és més tardà, i el fr. i l'it. li han preferit el nom més savi *roséole, -eola*.

Recentment ha vingut a usar-se amb funció d'adjectiu

(invariable per als dos gèneres) equivalent familiar de *rosat*: *un vestit rosa, un saló rosa*, i els llauradors valencians, com a distintiu d'un producte agrícola: el valent i malaguanyat valencià adoptiu Alfred Baeschlin, màrtir de la nostra causa nacional, escriu a la seva família valenciana des de Suïssa «un agricultor ha sentit parlar del blat de moro especial de què es fan les panotxes que denominen *roses*; veges si pots enviar-me'n mitja dotzena ja seques» (c. 1950, *L'Espill*, Val., març 1985, 179).

DERIV. *Rosaci* [Vogel]. *Rosals* (ordre de plantes). *Rosar* 'tenyir de color rosa' a penes usat,¹ però sí el seu participi *rosat* [*oli rosat*, S. xiv, Alcoati, S. xvi, *DAG*] 'color de rosa' [1502, *Vocab. Cat.-Al*, «ros varb» (=al. mod. *rosenfarbig*), 908]; *rosadenc* [1928, Coromines, *Les Llàgrimes de St Llorenç*, «Oh els ulls negres de Myrtocleia! --- Oh humida i *rosadenca* co- bauma on em sento reviuere ---», id, *Termes*, O C, 1378], *DFa*, que potser s'ha dit sempre i evita l'intolerable castellanisme *sonrosat*.

Rosari 'conjunt d'oracions dedicat a la Mare de Déu i acabant amb la lletania, on apareix sovint la comparació de Maria amb una rosa' [1595, *DAG*, cf. *BDC* vii, 15, 57; xvii, 129]; *rosariar*; *rosariare* [Labèrnia]; *rosarier* [Lab], i com a nom de flor, *rosarier, -era*, que alguns deturpen com *rosalter, rosarista* [segle xvii, *DAG*]. *Rosassa* [Lab]. *Rosenc*.

Roser [1472, *Trobes V Maria*, *DTO* 1647; *BDC* xvii, 40; xviii, 94];² el collectiu normal és *roserar* [Lab 1840], eviteu el vergonyós castellanisme *rosaleda*; més rar ha estat dir-ne *roseral, o rosal* (S. xv) (derivat amb el sufix collectiu -ALE, no pas -arium), o *rosar* (que és el que deu significar a Fraga: dades de Barnils sovint malenteses, si no per ell, pels seus transmissors Grieria i *AlcM*), en tot cas és 'roserar' en la cançó pop.: «Ay viva l'amor! / de bonicas n'hi ha / viva la rosa! / de bonicas n'hi ha / viva la rosa del rosà» (i repetit en tornades, en moltes de les sis versions) reco. per Milàf (*Romllo*, 296 3). *Rosera Roseta* [1538, *DAG*; 1436, *AlcM*], el Supl. del Lab. hi afegeix *rosetes* 'pilotetes de l'assot dels deixuplants' peça de la guitarra o instrument semblant («transnena umbilic; los trets: spatia; la viola de arc», OPou, *ThPu*, 169). *Rosetó* [Lab.; *BDC* xviii, 292; xx, 136].

El nom de peix menorquí *roseti* [c. 1830, «roséti, pex», FebrCard., p. 353] notem la e tancada, té aspecte de ser mossarabisme, passat a través d'un baleoàrab *ruzāti*, adjectiu tipus nisba, derivat de *rosat*, com sigui que en aquests adjectius l'accent reculava quan la síl·laba precedent es pronunciava llarga, i la ā passava a e normalment per imela. *Rosó. Rosor* (creec que l'usà NOLLER i que d'ell el tragueren el seu fill i el dicc. Vogel). *Enrosar. Enrosariar. Enroserar*.

Rosella ('petita rosa' 1356) 'Papaver rhoeas L.' [*DTO* 1647], també ha inspirat alguns poetes: Llorenç, Alomar («rumbegen les *roselles*, d'una encesor frenètica»), Coromines: «Els camps de blat no en tenen, de *roselles* / tan formoses com tu; / ni té lliris la vall, ni el Cel estrelles, / ni Estimada ningú; / tu m'has fet triomfant: l'heroica espasa / branda ferm el